

מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

נד.

עין משפט גזר מצוה

ח א מיי פ"ה מהל' כלאים
הלכה ב טו"ע ע"ד ד"ל סמ"ג
ד"ג ע"פ ע"ב:

שיטה מקובצת

א ליה רב אבא בר מלל לרב
אמי אלא מעתה: ט ז ה דהא
כהב: ג מייחי ליה להאי
קרי"ח ה"ד: ט ז ב מיי דיגן
ומין: ט ז תיבות שני מינין
נמחק: ט ז דרבנן גינה כלומר
חיובן למעשר אינן אלא
מדרבנן: ט ז לא מצי למדון:
ט ז בהו כ"י דהא:
ט ז מתעשרין מזה על זה:
ט ז אהת וכן אינם כלאים:
ט ז זעיר דאורייתא ומחייב
בתרי מיני וכן: ט ז נמי
מחייב ומלא נקט קמ"ל
דכי ודע חטה וחרצן ושעורה
וחרצן נמי מחייב ש"מ:
ט ז וחרצן משום דבחד
מורה: ט ז הוא ויש ספרים
שכתוב בהם ש"מ: ט ז אומר
אפילו מין אחד וכי דר'
יונתן כתיב: ט ז לוקח כלומר
דכי איכא כרם הבדי כלאי
ורעים לוקח תרתי ואי:
ט ז תיבת כזה נמחק:
ט ז הלכך דריא כולם:
ט ז פטר אלא חרובי: ט ז מילי
דמשום שבות ומשום רשות
ומשום מצוה: ט ז אהת הוא
דפליגי: ט ז כגון במשקה
הירוצן: ט ז תיבת דאמר
נמחק: ט ז אלא איסור
חמור: ט ז דאורייתא יהיה
בי דין זה השנוי במשנה
והוא דאמרין בסוף הערל
בהאיא דערל כגולמים אי
הוי תרומה בזמן הזה
דאורייתא ואע"ג: ט ז וגרידי
או יכול שאני: ט ז חרובי
גדורה תיל: ט ז לארץ
ותרומת חרובי אובל הולך
ואח"כ מפרשי: ט ז אבא
בשם: ט ז עקיבא בשם ר'
עקיבא: ט ז בקר ומעשר צאן
יתעשרו כו' וא"ת הא איכא
למלק:

א) חולין פ"ג ק"א: קדושין לט.
ב) חטאת כ"ב, ט (ספסוקים):
וה"ל א' ז"ק מ"ג, ד' ז"ק.
ג) ט"ה ז"ק, ו' כרמך כלאים
ממזל שאליו ז"ק, ז' ג"ה
להחמיר עליו אפילו מין אחד
ז"ק, ח' ז"ק מ"ג, ט) כרס
ז"ק, י' ז"ק אלא, י"א) ואל
דפליגי ז"ק, י"ב) ז"ק, ט) שגפ
מזב ז"ק, י"ג) ג"ה מצוה ז"ע
לף העליון ז"ע טי' ז"ק.
ט) ז"ק, ט) ז"ק מ"ג, ו) וע"י
מוס' ר"ה יב. ד"ה מלא ומה
ש"מ ע"ש.

תורה אור השלם

1. וכל מעשר בקר וצאן
כל אשר יעבר תחת השמש
העשירי יתיה קודש ליה:
ויקרא כו לב

מוסף רש"י

עד שיעור חטה ושעורה
וחרצן. שגמלן, במפולת
די. דהו לה כלאי זרעים
ולאי הכרס כחמך (ברכות
כב). שגמלן יחד, כחמל
שאלו ואלו זעו (חולין פ"ג):
הורע כלאים לוקח וזולמא
לאסוקי מדרי יאשיה (שם פ"ג)
ועמיה דרי יאשיה לא דעתא
מהיכא נפקא ליה דבעינן ב'
מיי זרעים ומחלן שגמלן,
ומפולת די נפקא ליה מלא
חזרע כמך כלאים, משמע
שזיממ הכרס עמיה התיב
כלאים (קדושין ט, ס).

רבינו גרשום

אשכחן תירוש ויצהר דגן
ויצהר. דכתיב חלב בזה
וחלב בזה וחלב שצין
מעשרין מזה על זה תירוש
ודגן ולא כתיב חלב אוגן
מנין דאין מעשרין מזה על
זה: דאמר חטה ושעורה
וחרצן במפולת יד. ולא
במפולת שזורים והדומה
לא מצית למיזר דתירוש
ודגן ודגן וחרצן הוי כלאים.
דעד דאיכא חטה ושעורה
וחרצן כל כלאים היכי
מייחי לה בקי: אפילו
ע"י דבר אחר אם יצרף
עמיהן עוב מין אחר חטין
או שערין לא הוי כלאים
אפילו היי אין מעשרין
מזה על זה: ושאר מינין
דעלמא כגון פולין וערשין
מנא לן דאין מעשרין מזה
על זה: אלא מעתה. כיון
דגמרת דאין מעשר מין על
מין איהו מנין דמחייב כל חלב
תרי ומני כלומר תן חלב
לזה וחלב לזה: גבי מעשר
בהמה ולא כתיב תרי ומני
מעשר דלא חלב

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו'. מחדש וישן לא י' מניין לנידון ק"ו כי הא' גוונא ומה חדש וישן שאינם כלאים זה זה ז' דהוי
מני למימר מעשר של כבשים ועזים ויכח שהן כלאים זה זה ז' ומתעשרין זה על זה אף אני אציה תירוש ודגן דגן ודגן וא"ת השתא
נמי דעבדי ק"ו מתירוש ויצהר אכתי כבשים ועזים של מעשר זהמה יוכיח י"ל ללא שייך משום ללא מנינו במעשר זהמה דברים של שנה
אחת ז' לאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה כמו שמנינו במעשר דגן דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים ואינם מתעשרין אבל
מק"ו דחדש וישן שייך למימר טפי

אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן ודגן ודגן
מנין ק"ו ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים
זה בזה אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן
דגן ודגן שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא
יתעשרו מזה על זה ולרבי ז' יאשיה דאמר אעד
שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היכי
מייחי לה מייחי לה הכי ומה תירוש ויצהר
שאינם כלאים זה בזה אפי' על ידי דבר אחר
אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן
ודגן שהן כלאים זה בזה על ידי דבר אחר
אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ושני מינין
בעלמא מנלן הני דרבנן גינהו ז' וכל דתקינן
רבנן כעין דאורייתא תקינן מה דאורייתא
שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה
דרבנן נמי אמר ליה ז' רבא בר רב
חנן לאביי אלא מעתה גבי מעשר בהמה
דלא כתיב י' וכל מעשר בקר ומעשר צאן
יתעשרו

מנין אבל משום כלאי זרעים י' חייב בתרי וכן מוכח בסוף פ' אומר
ואת בנו (שם פ"ג): דמיימי התם הזורע כלאים לוקח ומסקינן מילתא אגב
אורחא קמ"ל דאיכא תרי גוויי כלאים לאסוקי מדרי יאשיה דאמר עד
שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד קמ"ל דכי זרע חטה וחרצן

שעורה וחרצן נמי י' חייב ש"מ דמודה ר' יאשיה בחטה ושעורה ועוד
נראה לפרש דקרי תרי גוויי כלאים כלאי זרעים וכלאי כרס כגון חטה
ושעורה חטה וחרצן י' וזכר מודה ר' יאשיה דלכי וזכר פליג אבל חטה וחרצן
שעורה וחרצן כולו חד גוונא הוא י' ועוד יש ספרים שכתבו כסם
זהדיא חטה וחרצן או שעורה וחרצן ואפי' ז' (לספרים שכתבו ז') וסעורה פירושו או כמו או שעורה וחרצן ולהכי לא מני לאוקומי כלאים צבת
אחת כגון חטה ושעורה וחרצן דלכי תרתי לאסוקי מדרי יאשיה דהא לר' יאשיה נמי לקי תרתי וכן מוכח נמי בירושלמי במס' כלאים פרק ח'
דקאמר התם כתיב לא תזרע כלאים כרמך אלמא שאינו חייב עד שיזרע ז' מניין כדכרי ר' יאשיה ר' יונתן אומר י' מין א' על דעתיה
דל' יונתן שדך לא תזרע כלאים לחיה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים ז' להעביר עליו אפי' מין אחר על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא
תזרע כלאים לחיה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים חצריא אמרי להתרחא שאם התרו צו משום שדך לוקח משום כרמך לוקח י' וחי לא
מחייב ר' יאשיה בכלאי זרעים בלא כרס א"ה מאי קצעי כרמך ל"ל דלא משמע לפרש דבעי למה נאמר כרמך בלאו שני שיהי לו לומר בלאו
אחד דלכי קושיא דר' יונתן דבעי זה אלא לגמרי י' (ע"ה) צעי ז' (כמשמעו) ל"ל כרמך כלל הלכך י' כולם ובלא מחייבי משום כלאי זרעים
בשני מינין אלא בכלאי ז' זרעים פליגי דר' יאשיה לא מייחיב משום כרס עד דליכא שני מינין בחד חרצן כגון חטה ושעורה וחרצן ור' יונתן מחייב
אפי' בזמין א' בחד חרצן ואין לתמוה לר' יאשיה מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין ובכלאי כרס צעי ג' מניינס דמשמע ליה זריעת
כלאים ז' מניי זרעים וחרצן לאו מין זרעים הוא הלכך איכא לפרושי קרא הכי לא תזרע בחד חרצן ור' יונתן אומר י' מניי זרעים ומייהו ר'
יהודה ודאי משמע במס' כלאים (פ"א מ"ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וכוסמין או ז' טעין ושעורה או ז' שעורים
וחטה דבעי כלאי זרעים בחד חרצן וימיהו קרא דבהמתך לא תזרע כלאים לא אפשר לו לפרושי הכי: וז"ל מנין בעלמא רבנן. משמע
דכל מינין דלא כתיבי בהאי קרא דרבנן והכא לא כתיב אלא דגן ותירוש ויצהר וצ"ל כרמך דרבנן וצ"ל דרבנן דרבנן וצ"ל דרבנן דרבנן
וגבי ליטרא קאיתו דינה (דף ג:) נמי אמר דדבר שזמנין אפי' באלף לא צביל דרבנן וצ"ל דרבנן דרבנן וצ"ל דרבנן דרבנן וצ"ל דרבנן דרבנן
אע"ג דבספרי לא פטר י' ולא חרובי שיטה וזלמנוה וכל סתם חרובין וכל הנהו דרשות דרבנן אפי' קטנית ופירות הארץ וירק לענין
מעשר אסמכתא בעלמא גינהו וכן הא' גוונא אשכחן לו מילי ז' דשבות ומשום מנהו צ"ל משילין (ג"ה ז'): דדרש (ג"ה ז'): דרש (ג"ה ז'): דרש (ג"ה ז')
בעלמא היא וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל צ"ל אלו הן הלוקין (מכות י'): דכהן שאכלה לוקח כו' היינו מכת מרדות והא' דלמר בסוף הערל
(יבמות פ"ה) דעיגול אינו עולה התם רבנן כעין דאורייתא תיקון והא' דלמר ז' צ"ל הגודר מן הירק (ג"ה ז') דלגן משמע כל מילי דמיידין אפילו
קטנית אומר ר"ה דהיינו בנדרים הלך אחר לשון בני אדם (פ"ה ז') דפליגי ר"א ור' יהושע צ"ל העור והרוטב (חולין פ"ג): דרון מינה ומינה ברון
מינה ואוקי בארתה משכחת לה דפליגי בדאורייתא כגון י' משקה היואל מן הדגן כגון מלילות שריסקו וסחטו כדאמר בפ"ק דשבת (דף ע"ג.) והא'
דתנן במס' פרה (פ"א מ"א) דבילה של תרומה שנפלה לתוך ז' מין חטאת כו' עד י' דלמר האוכלה במיתה לאו דוקא אלא י' חומר דרבנן כעין
איסור מיתה ונפקא מינה לאלקויי טפי משאר מלקיות או לקוצרו בין רשעים גמורים אי נמי לקימנא בעלמא נקט דבילה ז' שאם נפל בני חטאת
דבר שתרומוהו לדאורייתא י' ואע"ג דמה נשף תרומת פירות דרבנן מכל מקום שייך לאחמורי טפי גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא
וצירושלמי ביש (פרק) מסכת משעוה קנת דקרא דדרשין מיניה חיוב מעשר בפירות וקטנית דרשא גמורה היא דלמר התם עשר
תעשר הייתי אומר כל הדברים חייבים במעשר כו' עד אין לי אלא תבואה קטנית מנין תלמוד לומר וכל מעשר הארץ לרבות שום ושחלים
וגרידי ז' יכול שאני ז' מצוה אף העליון זרע כרשינין זרע לפת וזנוות וצנאים ושאר זרעיו גינה שאין נאכלין תלמוד לומר מורע הארץ
לא כל ז' וזרע הארץ ומפרי העץ לרבות כל פירות הארץ או יכול שאני מצוה חרובי שיטה וזלמנוה וחרובי ז' גירמה תלמוד לומר מפרי
העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי צן עקיבא אומר המשעות לירקות מדבריהם משמע לירקות מדבריהם אבל קטנית ופירות
דאורייתא יש לפרש דה"ק מדבריהם כלומר דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות וצפרי נמי בפרשת עשר
תעשר לא מייחי שום קרא לירקות דאע"ג דקתני התם מנין לרבות ירקות למעשות צדום ושחלים וגרידי איירי כדקתני התם בעלמא
וצ"כ בפרשת א"ם בחקותי מציאה בקוצר ואינו משאר שם כמו צפרי ומלא על ראו להסמיך ירקות על שום פסוק לפי שיש עניינים
שנראה להם להקל בירקות יותר מבשאר דברים כי הדיא דקאמר בירושלמי במס' חלה פ' שתי נשים א"ר יוחנן רבננוני שבגולה היו מפרישים
תרומות ומעשרות עד שבאו הרובים וצטלוס מנא אינון הרובים תורגמיניא ז' (אמרה) ר' זעירא ורב יהודה צ"ל שמואל אמר חלת חוזה
לארץ י' אוכל והולך ואח"כ מפריש רבא צ"ל שמואל לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר ר' אבא צ"ל שמואל לא חשו אלא לתרומה
גדולה אבל לירקות אפי' לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי צן עקיבא י' מעשרות לירקות מדבריהם ז': אלא מעתה גבי מעשר בהמה
דלא כתיב מעשר בקר ז' [בין] יתעשרו מזה על זה. וא"ת הא אהל' למילך ק"ו מחדש וישן שאינם כלאים זה זה ז' ואין מתעשרין וי"ל
דאיכא למימר כבשים ועזים ויכוחו שהם כלאים ומתעשרין כדמרבין לעיל מנאן כו' ומשני אמר קרא העשירי שצ"ל לחלק וליתן עשירי
לזה ועשירי לזה ופריך כבשים ועזים נמי דבשלתא אי לאו העשירי לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דיין וחדש כיון דרבי רחמנא
לאן כדאמר אבל השתא דכתיב העשירי לחלק על כל מין ומין דחתי כמו ראשיהם דכסומין דגבי דגן שצ"ל ליתן ראשית לכל מין ומין:
אמר